

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמודם
"תלמידי חכמים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזרעה"

שבונת מנהת יצחק פעה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

240

חג הסוכות תשפ"ב

דיני חג הסוכות

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

- ז. לכרות ענפים לסכך. הצריך לענפים לצורך סכך, מותר לכרות הענפים כשאינו מתכוון לתועלת העץ, וראוי שיכרות את הענפים בשנוי ניכר מצורת הגיזום הרגילה (כנ"ל).
- ח. מי שטיפה מהסוכה. כששופכים מרפסת סוכה עם מים, אם המים יוצא לשטח של גינה, צריך להיזהר שלא יכוון לתועלת הגינה (חזו"א סי' ח"י סק"ז), וכן משום מראית העין, אמנם כשהמים מעורב וניכר בו חומר ניקוי, או שכן הוא הדרך ששופכים אותו מרפסת כל הזמן, אין בו איסור כלל מאחר שאינו מכוון ליהנות בזה וגם אין בו משום מראית העין (בית דוד ח"א פ"ה אות ט"ז).
- ט. נטילת ידים בגינה. וכן מותר לנטול ידים בגינה או על דשא, שאינו מתכוון לכך, וכן אין בו מראית העין שניכר מתוך מעשיו שנוטל ידים (ביד דוד שם אות ב').

פירות שביעית בסוכה

- י. דנו הפוסקים אם מותר לתלות פירות שביעית בניי סוכה מאחר שבימי החג הם הוקצו למצותו ואסורים באכילה, מ"מ הסכמת רוב פוסקים שמותר שהרי לאחר החג הרי הם חוזרים להיתרם (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' נ"ז, הגריש"א משנת הגר"ש פ"ז ס"ד), אלא למעשה, זה נוגע השנה רק לגבי אתרוגים שנקטפו לאחר ר"ה, שהרי פירות האילן אינם קדושות בקדושת שביעית בינתיים שהרי הולכים אחר חנטה (כמבואר בח"ח גליון 236 אות כ"ב והלאה) [ולגבי ירקות שהולכים בתר לקיטה וכבר עכשיו הם קדושות בקדושת שביעית, לא ראינו שתולים מלפפונים או עגבניות בסוכה...], אמנם יהיה נוגע לגבי פירות אילן בסוכות תשפ"ג בעזה"ש.

ישיבה בסוכה וגשמים

- יא. גשמים הוא דבר שאינו רצוי בימי הסוכות שהלא כולם רוצים לקיים מצות סוכה, ולכן מתחילים להתפלל לגשמים רק אחרי ימי הסוכות בשמיני עצרת (מ"ב סי' ק"ד סק"א), ומ"מ קורה שיש ירידת גשמים בימי הסוכה, לפעמים בא"י והרבה פעמים במקומות בחו"ל, ולכן כדאי לכתוב הדינים השייכים לירידת גשמים בימי הסוכות והחילוקים שיש בין אכילה (אות י"ג) ושינה (אות כ"ז), ומתי נחשב להדיוט כשממשיך לשבת בסוכה כשירוד גשם (אות ל"ט).

טעם הפטור של ירידת גשמים

- יב. תשבו כעין תדורו. כפשוטו הטעם שאדם פטור מסוכה בעת ירידת גשמים משום שהוא מצטער בכך ויש חסרון ב'תשבו כעין תדורו' שהרי בית קבע שהיה בו ירד גשמים לא היה דר בו, ולכן גם סוכה שירוד בו גשמים לא נקרא בית לשבת בו.

שיעור גשמים לפטור מאכילה בסוכה

- יג. שיתקלקל התבשיל. בגמ' נקט השיעור כמות גשמים שפותר מאכילה בסוכה הוא מ'שתסרח המקפה' דהיינו שיתקלקל תבשיל, אפילו אם מתקלקל בקלות ע"י הוספת מיעוט מים כגון פול (שו"ע סי' תרל"ט סי"ה ומ"ב שם), ואפילו אם אין תבשיל זה בפניו, או אפילו שאין לו שום תבשיל בפניו, נפטר מסוכה כל שירוד גשמים בשיעור הנ"ל במקום שהוא יושב בסוכה (ב"י, רמ"א שם).
- יד. אם היה יורד גשמים כזה בביתו. כהיום ע"פ רוב אין אנו בקיאים בשיעור שתסרח המקפה, ולכן אנו משערים בשיעור כשנמצא בביתו

דיני בניית הסוכה

מעקה בסוכת מיתרים

- א. לאחרונה בא"י יש הרבה שמוסיפים חלק למרפסת קיים כדי להוסיף שטח לסוכתם, והתוספת מוחזקת בחיבור צירים לסוף המרפסת וכן בחוטי ברזל המחוברים למעלה לשלד של הבנין, ולפני סוכות מורידים את רצפת הסוכה, ואח"כ מעמידים את סורגים בסוף הרצפה כמעקה למרפסת, ונשאלנו אם יש חיוב ברכה כשמעמידים את המעקה בסוכת המיתרים.
- ב. למעשה יש חיוב מעקה מפני הסכנה, אבל אין לברך על העמדתו, והטעם משום שבין כך נחלקו הפוסקים אם בכלל יש לברך על מעקה (עי' משי"כ גליון 191 אות ח"י), אלא שרוב פוסקים נוקטים שנתקן ברכה על עשיית מעקה, מ"מ גם נחלקו הפוסקים אם יש חיוב מעקה על מרפסת כשאין דרים מתחתיו (חזו"א חו"מ ליקוטים סי' ח"י, שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ס"ו, חוקי חיים שם אות ל"ח), וכן יש לצדד שכשמשתמשים בגג באופן ארעי שאין בו חיוב מעקה (שו"ת להורות נתן ח"ב סי' ק"א-ק"ג), ולכן למרות שיש לעשות מעקה מפני הסכנה, מ"מ אין לברך עליו.

דיני סוכה בשנת השמיטה

כמה מלאכות האסורות בשמיטה

- ג. מראית עין. ישנם מלאכות בשביעית שאף שאין כוונת העושה אותם למלאכה, מ"מ אסרו חכמים אותם משום מראית העין, ולכן אסור להוציא אבנים משדהו בשמיטה אף אם כוונתו רק ללקחם לבניה ואינו מכוון כלל לתיקון שדהו, והטעם שאסור משם שנראה כמתקן שדהו (רמב"ם פ"ב שמיטה ויובל ה"ו והלאה), וכן אסור לעקור עצים משדהו אף שכוונתו לשימוש בעצים משום שנראה כמחליקה ומתקנה לזריעה (רמב"ם פ"א ה"ח).
- ד. פסיק רישא. בשאר איסורים קיי"ל שאף כשעושה דבר שאין מתכוין לאיסור, אם הוא פסיק רישא אסור, אמנם לגבי שביעית נחלקו הפוסקים בדינו, ו"א שאם כוונתו לצורך אחר אין איסור מן הדין, עכ"פ כשאין בו מראית עין (עי' חזו"א סי' י"ט סק"ד ד"ה ובתוס', בית דוד פ"ה אות ב'), ו"א שבמלאכות דאורייתא גם אם אינו מתכוין אסור (הגריש"א, קובץ תשובות ח"א סי' ר"ל, שו"ת שבט הלוי ח"י סי' קצ"ח).

חששות בבניית סוכה

- ה. ליישר הקרקע. כשבונים סוכה בחצר בא"י בשנת השמיטה והקרקע אינו ישר, מותר לחפור ולהזיז האדמה כדי ליישרו מפני שאינו מתכוון לתועלת האדמה, ומ"מ כדי לסלק החשש מראית עין יש לעשות כן רק אחרי שדפנות הסוכה או הסכך וכדומה מונחים שם בשטח החצר שיהיה ברור שזה לצורך העמדת הסוכה (ע"פ הרמב"ם פ"א ה"ט"ז וי"ז).
- ו. לקצוץ ענפים. כשמעמידים סוכה לפעמים יש ענפי אילן מעל שטח הסוכה שמפריעים את כשרות הסוכה, וגם בשנת השמיטה מותר לקצצם מאחר שאינו מכוון לטובת האילן (ע"פ גמ' סנהדרין דף כ"ו ע"ב), ויעשה זאת כשמרכיבי הסוכה נמצאים לידה שלא יהיה בו חשש מראית העין כנ"ל, ו"א שאין לכרות הענפים לפי כללים המקצועיים, אלא כדרך שסתם בני אדם היו כורתים אותם בלי הבחנה מקצועי (חזו"א סי' י"ט סק"ד ד"ה ובתוס').

הקבוע והיה יורד מים בתוכו שהיה עוזב את חדרו והיה הולך לשבת בחדר אחר בביתו שפחות נוח לו כגון מחסן (רמ"א ס"ה, א"א מבוטטאט ס"ד, שו"ת מהרש"ג ח"א סי' ל"ג, הגרשז"א הליכות שלמה פ"ט ס"ח, הגריש"א שבות יצחק סוכה זמן שמחתנו פ"ג אות ב') אבל לא צריך לרדת כ"כ מים שהיה יוצא מביתו הקבוע ונכנס לבית של חבירו (מהרש"ג שם).

טו. **דוקא במקום שישב ממש.** גם אם יורד גשם לתוך סוכתו בשיעור של פטור אבל עדיין לא יורד במקומו ממש ליד השלחן, לא נפטר מסוכה ויכול אף לברך 'לישב בסוכה' כל שלא נפטר ממש במקומו, אם לא שהוא איסטניס שאז לא יברך (מ"ב סק"ג).

טז. **סכך עבה.** אם יורד גשם בחוץ בשיעור שפטור סתם סוכה, אמנם סוכתו מסוכך בסכך עבה ובסוכתו אינו יורד כ"כ, אינו נפטר מחיובו עד שגם בסוכתו יש שיעור שפטור משיבה בו (ברכת הבית שער נ"ב ס"ד) ואף יכול לברך על אכילתו שם (שו"ת שבת הלוי ח"ז סי' קצ"א סק"ב).

יז. **רואה גשמים באים.** אף אם רואים גשמים באים או שאמרו ע"פ התחזית [weather forecast] שירד גשמים, מ"מ אינו נפטר מחיוב אכילה בסוכה עד שירד ממש גשם בתוך סוכתו (שו"ת שבת הלוי ח"ז סי' קצ"א סק"ב).

לילה ראשונה

יח. נחלקו הראשונים אם יש פטור של מצטער בלילה ראשונה לגבי לכל הפחות אכילת כזית אחת של פת. רוב ראשונים ס"ל שפטור מצטער שייך גם בלילה ראשונה (רשב"א, ראב"ד, ביאור הגר"א, מאמר מרדכי) וכך סתם המחבר (סי' תרל"ט ס"ה).

יט. אבל יש ראשונים הס"ל דגמרינן גזירה שוה ט"ו ט"ו מחג המצות ונקטינן שמחוייבין באכילת כזית פת בסוכה בלילה ראשונה בכל גוונא (ר"ן, רא"ש ברכות פ"ז ס"ג, טור) וכך נקט הרמ"א (שם).

כ. **לענין ברכה.** מאחר שהוא ספק אם מחוייבין בסוכה באופן שירוד גשמים בלילה ראשונה כנ"ל, הציעו כמה אחרונים שאם אמנם יש להחמיר ולאכול כזית כדעת הרמ"א, מ"מ אין לברך עליו משום ספק ברכות להקל (פמ"ג, דרך החיים, צ"ח הובא במ"ב סק"ה).

כא. **עד מתי להמתין.** כשיורד גשם חזק בלילה ראשון ואם יאכל כזית מיד לא יוכל לברך עליו כנ"ל (אות כ'), ויש שכתבו שראוי להמתין עד חצות הלילה פן יעבור הגשם כדי שיוכל לקדש ולברך שהחיינו וגם על אכילתו בסוכה לדעת כל השיטות (הובא במ"ב סק"ה), אבל רוב פוסקים נוקטים שיש להמתין רק כשעה או שעתיים לפי הענין, אבל כ"כ יהיה בו מניעת שמחת יום טוב לו ולבני ביתו ולאורחיו ובפרט באורחים עניים, ולכן יקדש ויאכל כזית בתוך הסוכה אמנם בלא ברכה כנ"ל (אות כ').

כב. **ליל שני בחו"ל.** י"א שבליל יו"ט שני של גליות אם יורדים גשמים אין צריך לאכול בסוכה, שבזה יש לסמוך על האומרים שאין חיוב לאכול כזית בסוכה כשיש גשמים (תרומת הדשן סי' צ"ב, מ"א סק"ו, הגר"ז סי"ח), אמנם יש חולקים וס"ל שיש להחמיר לאכול כזית בסוכה גם בליל שני (מ"ב סק"ו, שער הציון סק"א), ולכן ראוי להחמיר ולאכול כזית בסוכה אבל לא יברך 'לישב בסוכה', אבל אין צריך להמתין ולעכב סעודתו כלל משום כך, ויכול לאכול כזית בסוכה בסוף הסעודה, ואם הפסיק אז הגשמים, יברך עליו.

חזרה לסוכה כשפסקו הגשמים

כג. **עזב הסוכה ונכנס לביתו.** אם התחיל לאכול בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו והמשיך לאכול בביתו ופסקו הגשמים, אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו (שו"ע שם סי' י"א), אמנם אם רוצה יכול להחמיר על עצמו ולחזור לסוכה ולא נקרא הדייט בזה (מ"ב סי' תר"מ סק"ב ושער הציון) וגם לברך אם עדיין לא בירך או שהסיח דעתו.

כד. אבל אם רק נכנס לביתו אבל עדיין לא ישב לאכול בביתו, צריך לחזור לסוכה (מ"ב סק"ה) ואם בזמן שיצא היה נראה שלא יוכל לחזור לסוכה מפני ריבוי הגשמים, צריך גם לחזור ולברך 'לישב בסוכה'.

כה. **נשאר בסוכה וסגר הגג.** אם לאדם יש גג שאפשר לסגור בשעת ירידת הגשמים ומצוי הוא מאד בחו"ל, ונשאר בתוך סוכתו בשעת ירידת הגשמים, אין זה נחשב כיצא מסוכה לגבי המשך הסעודה, אלא אפילו אם נתיישב והמשיך לאכול כשהוא סגור, מיד שפוסק הגשם צריך שוב לפתוח הגג ולהמשיך לאכול תחת הסכך אפילו כשפתחת הגג הוא מחוץ לסוכה והוא טורח לו (מ"ב סי' תרל"ט סקמ"א ושער הציון סק"ח).

כו. **אם מברכים שוב בפתחת הגג.** יש הס"ל כשסוגרים גג מפני הגשם דינו כמו שעזב הסוכה ונכנס לבית שהרי בזמן ירידת הגשמים אין הסוכה ראוי לקיים בו המצוה, ולכן באופן שהיה מחוייב לברך שוב בחזרתו לסוכה, צריך גם שוב לברך כשפתח הגג (שו"ת לבושי מרדכי ח"ג סי' נ"ב), אבל רוב פוסקים נוקטים שכל שנשאר בתוך הסוכה ורק סגר הגג בשעת ירידת הגשמים לא נחשב להפסק ואינו מברך שוב כשפתח הגג (ברכת הבית שער נ"ב סי' ועוד).

שיעור גשמים לפטור משינה בסוכה

כז. דיני מצטער בסוכה משום ירידת גשמים בשעת השינה שונים קצת ממצטער בשעת אכילה, וכיבואר. משהו ישן בסוכה וירדו גשמים, אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל כמו באכילה (לעיל אות י"ג), דאפילו בגשמים מועטים היו כבר צער לישון שם, ויוכל לצאת (רמ"א שם סי' ז).

כח. **רואה גשמים באים.** אף שהבאנו (אות י"ז) לגבי אכילה שאינו נפטר מסוכה עד שירוד גשם ממש אף שהיה נראה קודם לכן שבאים הגשם, מ"מ לגבי שינה י"א שאם רואה גשמים באים, אינו צריך ליכנס לסוכה תחילה, שהרי אין דרך לבני אדם ליכנס לישון במקום שירד גשם (הגר"נ קרליץ, חוט שני סוכות עמ' רמ"ז).

כט. **לילה ראשונה.** אף שיש הס"ל שבלילה ראשונה יש יותר חיוב לישון בסוכה אף אם ירד גשמים כמו באכילה (ריטב"א סוכה דף כ"ז ע"א), מ"מ הסכמת כל הפוסקים שזה נאמר רק לגבי אכילה ולא לגבי שינה וכן המנהג (עי' שו"ת שבת הלוי ח"ג סי' ע).

חזרה לישון בסוכה כשפסקו גשמים

ל. **עדיין לא שכב.** אם נכנס לבית עקב הגשמים ואח"כ הפסיק הגשמים, אם עדיין לא שכב, צריך לחזור לסוכה (מ"א סק"ז).

לא. **כבר שכב.** ואם כבר שכב במטה, אין צריך לחזור לסוכה (שו"ע סי' ז).

לב. **התעורר מעצמו באמצע הלילה.** אם התעורר באמצע הלילה אין צריך לחזור (שם), אמנם כתבו הפוסקים שאם בקלות אפשר לחזור לסוכה כגון שהסוכה הוקם על מרפסת חדרו, או שהוא ישן בתוך הסוכה רק שסגר הגג ואפשר לפתחו בפנים, כ"ש כשאפשר לפתחו הגג בלחיצת כפתור בלבד, אזי ראוי לחזור לסוכה.

לג. **התעורר מעצמו אחר זמן קימה.** אם נכנס לתוך הבית לישון ופסקו הגשמים, אין צריכין להקיצו כל אותו הלילה כדי שיחזור לסוכה, אלא ממשיך לישון בתוך הבית עד שיעיר מעצמו וכשהוא אחר עמוד השחר (שו"ע, רמ"א סי' ו"ב שם) ובזמניו, כשיעיר מעצמו אחר הזמן שדרך רוב בני אדם לקום [ולא בזמן שהוא בעצמו נוהג לקום אחר שהלך לישון מאוחר משום שמחת בית השואבה...], שהרי לא נקטו 'עמוד השחר' אלא משום שאז היה הדרך לקום קצת אחר עמוד השחר (אוצר הלכות סי' תרל"ט אות ס"ז).

לד. **הישן ביום.** גם הישן ביום ונכנס לתוך ביתו מחמת הגשם, אין חייבים להקיצו אחר שפסקו הגשמים, ורק אם הקיץ מעצמו ורוצה להמשיך בשינה, צריך ליכנס להסוכה (ביכורי יעקב סק"ז).

סימן קללה

לה. בגמ' תענית (דף ב' ע"א) א"ל שכשיורד גשמים בסוכות הרי הם סימן קללה, אלא שישנם כמה דיעות בכמה אופנים מתי נחשב לסימן קללה.

לו. **רק בלילה ראשונה.** יש הס"ל שהם סימן קללה רק בלילה ראשונה (רבינו אפרים הובא בריטב"א שם, משמעות הרמב"ם בפיה"מ סוכה דף כ"ח).

לז. **שאר ימות החג.** ויש הס"ל שהם סימן קללה בכל ימי החג ולא רק בלילה ראשונה. ויש הס"ל שדוקא בשאר ימי החג אבל לא בלילה ראשונה שהוא מחוייב לאכול כזית פת בסוכה לאלו הס"ל כן (ביכורי יעקב סק"ט).

לח. **דוקא בא"י.** ויש שכתבו שכל הסימן קללה הוא דוקא בא"י שהדרך הוא שלא יורד גשם לפי העונה, אבל בחו"ל שהדרך גם לפי העונה לרדת גשם אין בהם סימן קללה (משמרת שלום קודנוב סי' מ"ג אות א', ערוה"ש סעיף כ' בשם משנת חסידים).

האוכל בסוכה תחת גשם נקרא הדייט

לט. יש שכתבו שכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינם אלא הדייטות (הג' מיימוני, רמ"א סוף סי' ז), אבל יש שאמרו שזה דוקא בעת ירידת גשמים שאכן מצטער בישיבתו בסוכה תחת הגשם שאז נקרא הדייט שהרי הוא מונע שמחת יו"ט, אבל אם יש מצב שלא הטריחוהו לחזור לסוכה, כגון באמצע הלילה אחר שפסקו הגשמים (אות לא) וכדומה, אדרבה שמח הוא לשבת בצלא דמהימונתא במקום שיש טורח, מותר לו להתחייב עצמו בישיבה בסוכה (ביכורי יעקב סק"ח, ביאה"ל שם ד"ה הדייטות).

מ. **אנשי מעשה.** יש צדיקים ואנשי מעשה שגם בעת ירידת הגשמים ישבו בסוכה ואכלו, ויש שהצדיקו מנהג זה משום שאחרת יהיו להם הרבה יותר צער אם יצטרכו לאכול חוץ לסוכה (מטה אפרים סי' תרכ"ה סי' ס"ד, שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' ל"א, שו"ת ר' עקיבא יוסף ח"ב סי' ת"א), ויש שהיה ניחא להם ליקרא הדייט של הקב"ה (שו"ת חלק לוי סי' קצ"ה), אמנם לא יברכו על אכילה זו בסוכה (מ"ב סקמ"ה).

**בברכת א גוט שבת ויום טוב
וגוט קוויטל**